

ความหลุดพ้นในปรัชญา ของเอมเพเดอคลีส

กิริติ บุญเจือ

ราชบัณฑิต สำนักธรรมศาสตร์และ

การเมือง ราชบัณฑิตยสถาน

บทคัดย่อ

เมื่อมีการสอนว่ามีการเวียนว่ายตายเกิด ก็ย่อมคาดหมายได้ว่าจะต้องมีคำสอนว่าด้วยภาวะหลุดพ้น และวิถีสู่การหลุดพ้น เอมเพเดอคลีสซึ่งเป็นนักปรัชญาที่รักการประนีประนอมระหว่างความคิดที่แตกต่างในปรัชญา และเป็นศาสดาผู้ตั้งศาสนาใหม่ให้ชาวกรีก ก็ได้ทำหน้าที่ครบถ้วนในด้านคำสอนศาสนาที่ประนีประนอมสิ่งสูงสุดของศาสนาของตนกับปรัชญา ระบบความคิดของเอมเพเดอคลีสจึงควรจบลงที่คำสอนเรื่องการหลุดพ้น

คำสำคัญ : ปรัชญากรีก, เอมเพเดอคลีส, การหลุดพ้น, การเวียนว่ายตายเกิด, พระเป็นเจ้า, ทรงกลมพระเป็นเจ้า, การประนีประนอม

วิถีสู่การหลุดพ้น

หัวข้อนี้เป็นเป้าหมายของทุกศาสนา จะต่างกันที่รายละเอียด พระพุทธศาสนากำหนดขึ้นเป็นไตรลักษณ์ คือ สิล สมภาณี ปัญญา หมายความว่าให้เริ่มโดยรักษาศีลให้ดีขึ้นและมากขึ้นตามลำดับ ต่อมาให้ฝึกสมภาณี โดยเริ่มจากสมถสมภาณี พัฒนาขึ้นจนถึงวิปัสสนาสมภาณี แล้วปัญญาจะเกิดถึงตอนนั้นก็ต้องใช้ปัญญา ตรึกตรองให้ถ่องแท้ถึงสัจธรรม แน่หนอนว่าก่อนจะลงมือปฏิบัติก็ต้องศึกษาให้รู้และเข้าใจเสียก่อนว่าอะไรคือสัจธรรม เมื่อปฏิบัติตามขั้นตอน ก็ให้เห็นชัด

ขึ้นตามลำดับจนถึงขั้นสุดท้าย จึงเรียกว่าบรรลุมรรค

ศาสนาคริสต์โดยปรกติจะเริ่มโดยศึกษาให้รู้และเข้าใจข้อธรรมของศาสนาเสียก่อน เพื่อให้เกิดศรัทธา เมื่อเกิดศรัทธาแล้วก็จะเรียกร้องให้ปฏิบัติคุณธรรมแห่งความเชื่อ ความวางใจ ความรักต่อพระเป็นเจ้า และรักเพื่อนมนุษย์เหมือนรักตนเอง เมื่อมีความรักเสียสละมาก ๆ ก็จะทำให้สมภาณีจนถึงขั้นบรรลุมรรค อย่างไรก็ตาม นักเทววิทยาคริสต์ไม่ถือว่าการบรรลุมรรคเป็นเงื่อนไขแห่งชีวิตพระเป็นเจ้า แต่เป็นเพียงปรากฏ-

การบังเอิญ ความรักเสียสละเท่านั้นที่เป็นเงื่อนไขจำเป็นและเพียงพอ

วิถีสู่การหลุดพ้นของเอมเพเดอคลีสนั้น พิจารณาได้จากหลักฐานกระท่อนกระแท่นซึ่งพอจะจับความได้ว่า ให้เริ่มจากการเรียนให้รู้ความเป็นจริงของชีวิตดั้งเดิม คือในขณะที่ยังเป็นเทพในสวรรค์ สาเหตุที่ทำให้จุติมาเกิดสู่โลก ความเลวร้ายของสังสารวัฏ ความต้องการกลับคืนสู่สภาวะดั้งเดิม และวิธีการปฏิบัติหรือวิถีสู่การหลุดพ้นซึ่งจะต้องปฏิบัติตามขั้นตอน ดังได้กล่าวมาข้างแล้ว

เช่น การทำจิตใจให้บริสุทธิ์ด้วยการ “ละเว้นความชั่ว”^๑ ไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ไม่กินเนื้อสัตว์ ไม่กินถั่ว และไม่เข้า ไกล่เถาว์วัลย์ลอเรล (laurel) เถาว์วัลย์ ลอเรลคงเป็นสัญลักษณ์ถึงสิ่งยั่วยวน แห่งลาภยศสรรเสริญนั่นเอง เพราะ เป็นธรรมเนียมของชาวกรีกที่ว่า ต้องการยกย่องใครอย่างสูงก็จะเอา เถาว์วัลย์ลอเรลมาขดเป็นมงกุฎสวม ศีรษะให้ เช่น แชมป์แข่งขันกีฬา แชมป์แข่งขันแต่งบทละคร แม้ทพ ผู้พิชิตศึก ในภาษาอังกฤษปัจจุบัน คำว่า “laureate” มาจาก laureatus หมายถึง ผู้เรียนจบปริญญาเอก ซึ่งตามตัวอักษรแปลว่า ผู้ได้รับการ สวมเถาว์วัลย์ลอเรลนั่นเอง

การหลุดพ้นคือปัญญาเข้าถึง พระเป็นเจ้า

เรื่องที่เอมเพเดอคลิสเน้นเป็นพิเศษคือ ปัญญา เพราะเชื่อว่าหาก มนุษย์เราเข้าใจว่าอะไรเป็นอะไร อย่างถ่องแท้แล้ว ก็จะทำแต่สิ่งที่จะ นำไปสู่สภาวะพระเป็นเจ้า ที่ยากที่ สุดก็คือ ความเข้าใจพระเป็นเจ้าอย่าง ถ่องแท้ “โชคดีสำหรับผู้ที่เข้าใจพระ เป็นเจ้าอย่างถ่องแท้ แต่ก็น่าสงสาร ผู้ที่รู้เรื่องเทพอย่างมืดมัว”^๒

เรื่องของพระเป็นเจ้านั้นเรา จะเข้าใจด้วยประสบการณ์ตรงไม่ได้ จำเป็นต้องยอมรับ เชื่อด้วยศรัทธา เสียก่อน แล้วปัญญาจะค่อย ๆ พัฒนา ขึ้นจนเข้าใจได้ดีขึ้นตามลำดับ “เป็น ไปไม่ได้ที่จะนำพระเป็นเจ้ามาสู่ กรอบของสายตาของเรา หรือจะคลำ ดูพระองค์ด้วยมือของเราเอง วิธีที่ กว้างที่สุดในเรื่องนี้คือรับการจูงใจ เข้าในปัญญาประสามมนุษย์”^๓

เมื่อรู้ตามประสามมนุษย์ ย่อม เป็นความรู้เพียงหยาบ ๆ ไม่เพียงพอ ที่จะเข้าใจพระองค์อย่างถ่องแท้ พระ องค์ทรงเป็นจิตที่อยู่พ้นขอบข่าย ของความรู้ใด ๆ ตามประสามมนุษย์ จึงต้องยอมรับ เชื่อจากผู้เข้าถึงพระ องค์มาก่อน แล้วค่อย ๆ ศึกษาเพื่อ ยกกระดับความรู้ถึงพระองค์จากความ รู้หยาบ ๆ จนกว่าจะรู้จักพระองค์ใน สภาวะที่เป็นจิตบริสุทธิ์ “เพราะว่า พระองค์มิได้ทรงมีเศียรหรือกายอย่าง มนุษย์ ไม่ทรงมี ๒ กรยี่นออกมาจาก แผ่นหลัง พระองค์ไม่ทรงมีบาท ไม่ ทรงมีพระซงฆ์คล้องแคล้ว ไม่ทรงมี อวัยวะเพศขรุขระ แต่พระองค์ทรง เป็นจิต ทรงความศักดิ์สิทธิ์ลึกลับ โฝ้นการแสดงออกด้วยภาษา ทรง เป็นจิตบริสุทธิ์ ทรงจรไปทั่วเอกภพ

ด้วยความคิดอย่างรวดเร็ว”^๔

แสดงว่ามโนภาพเรื่องพระเป็น เจ้าของเอมเพเดอคลิสนั้น ไม่ใช่เทพ เทวีต่าง ๆ ตามเรื่องปรัมปราของนัก เขียนกรีกโดยทั่วไป และไม่ใช่เทพ เทวีที่อาจจะผิดสาบานได้และถูกโทษ โดยอัตโนมัติให้จุดขึ้นมาเกิดเป็นมนุษย์ ในสังสารวัฏ จนกว่าจะใช้กรรมหมด ลึนก็ได้กลับคืนสู่สวรรค์เป็นเทพดัง เดิม ทั้งเทพและมนุษย์จึงนับว่าอยู่ใน สังสารวัฏ และต้องอยู่ในสังสารวัฏ เรื่อยไป มีแต่พระเป็นเจ้าองค์เดียว เท่านั้นที่อยู่นอกสังสารวัฏ และไม่ เคยอยู่ในสังสารวัฏ

พระเป็นเจ้าคือผู้กำกับการ หลุดพ้น

เอมเพเดอคลิสพยายามตั้ง ศาสนาใหม่สำหรับชาวกรีก และใช้ อำนาจทางการเมืองสร้างความมั่นคงและเผยแพร่ศรัทธา แต่ทำไม่สำเร็จ เพราะถูกโค่นอำนาจเสียก่อน ไม่มี ใครสืบทอดเจตนารมณ์ศาสนา อย่าง เช่นสำนักไพเธเกอริสได้สืบทอด ศาสนาต่อมาเป็นเวลาหลายศตวรรษ ส่วนศาสนาของเอมเพเดอคลิสนั้น เมื่อผู้เป็นศาสตาสัญญเสียอำนาจทาง การเมือง ก็ไม่มีผู้สืบทอดเจตนารมณ์

^๑ DK31 B 144. “To fast from sin.”

^๒ DK31 B 132. “Happy is he who has acquired the riches of divine thoughts, but wretched the man in whose mind dwells an obscure opinion about the gods!”

^๓ DK31 B 133. “It is not possible to bring God near within reach of our eyes, nor to grasp him with our hands, by which route the broadest road of persuasion runs into the human mind.”

^๔ DK31 B 134. เทียบ DK131 B 29. “For he is not equipped with a human head on his body, nor from his back do two branches start; (he has) no feet, no swift knees, no hairy genital organs; but he is Mind, holy and ineffable, and only Mind, which darts through the whole universe with its swift thoughts.”

คงมีแต่ผู้นำเอาความคิดไปศึกษาต่อในเชิงปรัชญาเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ศาสนาของเอมเพเดอคลีสมีเพียงแต่เป็นวิถีชีวิตปฏิบัติเพื่อการหลุดพ้นเหมือนศาสนาของไพเธเกอริสเท่านั้น แต่เอมเพเดอคลีสได้สร้างเทววิทยาไว้เป็นพื้นฐาน โดยเก็บรวบรวมคำสอนที่มีอยู่ก่อน นำเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายระบบความคิดของตน โดยมีปรัชญาเป็นพื้นฐาน

ดังได้กล่าวมาแล้วว่าเราไม่มีตำราเทววิทยาทั้งเล่มของเอมเพเดอคลีสไว้ศึกษา มีแต่เศษนิพนธ์กระต่อนกระแต่นซึ่งพอจะประเมินเป็นความคิดเทววิทยาของเอมเพเดอคลีสได้ ดังเราจะพยายามกระทำดังต่อไปนี้

เอมเพเดอคลีสได้พูดถึงพระเป็นเจ้าไว้ในหลายลักษณะในที่ต่างกัน เช่น กล่าววาทรงเป็นทรงกลมพระเป็นเจ้า (Divine Sphere) ทรงเป็นจิตศักดิ์สิทธิ์บริสุทธิ์ (Holy and Pure Spirit) ทรงเป็นพลังความรัก (Love) ทรงเป็นทรงกลมแห่งความรัก (Sphere of Love) ทรงเป็นอัตรส่วนเที่ยงธรรม (dikairos logos) ทรงเป็นเทพต่าง ๆ (gods) และทรงเป็นวิญญาณต่าง ๆ (daimones) เราจึงควรทำความเข้าใจกับความหมายเหล่านี้เสียก่อน

ศน. ๑๓๔ น่าจะเป็นพื้นฐานหลักของเรื่องนี้ คือพระเป็นเจ้าทรง

เป็นจิต (เอกพจน์) ไม่ทรงมีรูปร่างหน้าตา (ศน. ๑๓๓) แต่ทรงมีฤทธิ์เดชทำการตลอดเวลา และทรงกระทำแต่สิ่งดีเป็นคุณ จึงทรงเป็นพลังที่สร้างสรรค์ เอมเพเดอคลีสยังไม่ถึงความเข้าใจว่าพลังเกลียดก็หน้าจะเป็นอีกด้านหนึ่งของพลังสร้างสรรค์ แต่เอมเพเดอคลีสเห็นว่าพลังเกลียดเป็นพลังแบ่งแยกและทำลายจึงไม่มาจากพระเป็นเจ้า (แต่ก็ไม่ได้บอกไว้ว่ามาจากไหน เสมอพระเป็นเจ้าหรือไม่ และทำไมพระเป็นเจ้าจึงเอาชนะไม่ได้) พลังพระเป็นเจ้าแทรกอยู่ในทุกสิ่ง ตั้งแต่ธาตุ ๔ แต่ละธาตุขึ้นไป (ศน. ๑๑๐) ทุกสิ่งจึงมีส่วนของพระเป็นเจ้าที่แสดงฤทธิ์อำนาจเข้มข้นต่าง ๆ กัน เทพเจ้ามีส่วนของพลังพระเป็นเจ้าเข้มข้นที่สุด หากเสื่อมลงเพราะผิดกฎสวรรค์ก็จะกลายเป็นวิญญาณ (daimones) มาเวียนว่ายในสังสารวัฏ ซึ่งก็นับว่ามีฤทธิ์พระเป็นเจ้าเข้มข้นกว่าสิ่งอื่น ๆ ทั้งหมดในโลก ฤทธิ์ของพระเป็นเจ้าแสดงออกเข้มข้นที่สุดใน Sphairos คือทรงกลมที่พลังรักครอบครองอย่างสมบูรณ์

สินาเฟอนิสได้กล่าวถึงพระเป็นเจ้าสูงสุดว่ามีองค์เดียว เป็นทรงกลมคือเอกภาพทั้งหมดรวมกันเป็นพระเป็นเจ้าทรงฤทธิ์นิรันดร์ ก็หมายความว่าสำหรับสินาเฟอนิสเทพเจ้าทั้งหลายของกรีก ยังไม่มีองค์ใดเป็นพระเป็นเจ้าสูงสุด แต่ต่างก็เป็น

ส่วนหนึ่งของพระเป็นเจ้าสูงสุดองค์เดียวซึ่งเป็นทั้งจิต (พลัง) และสสารร่วมกัน เอมเพเดอคลีสจึงนับเป็นคนแรกที่รับเทววิทยาของตนขึ้นถึงขั้นจิตบริสุทธิ์องค์เดียว อันเป็นพลังทั้งหมดของเอกภาพที่แทรกอยู่ในทุกสิ่งรวมทั้งสสารด้วย ดังที่รายละเอียดกล่าวสรุปไว้ว่า

ในขณะที่หนูสของเอเนกเซ-เกอริส ทำการนอกระบบกลศาสตร์ที่เป็นสสารเต็มตัวนั้น จิตศักดิ์สิทธิ์และอธิบายไม่ได้ของเอมเพเดอคลีสก็คือสารผสมในสภาพทรงกลมสมบูรณ์ อยู่ภายนอกกลไกของทรงกลมเพียงส่วนหนึ่งในสภาพของพลังรักหนึ่ง พลังรักยังแทรกเข้าไปในพืชสัตว์ และมนุษย์ในรูปของวิญญาณเพื่อผลักดันให้มีแรงเคลื่อนจากภายใน^๕

อย่างไรก็ตาม พระเป็นเจ้าผู้ทรงเป็นพลังในสสาร เป็นคนละส่วนกับสสารอย่างชัดเจน^๖

ส่วนวจนะอันเที่ยงธรรม (just word or dikairos logos) ซึ่งเอมเพเดอคลีสหมายถึงอัตรส่วนตายตัวจึงไม่น่าจะเป็นพระเป็นเจ้าเสียเอง แต่เป็นคุณสมบัติของพลังระดับเทพเจ้าที่ทำการทุกอย่างตามกฎตายตัวโดยไม่มีการยกเว้น

พระเป็นเจ้าของเอมเพเดอคลีสจึงไม่ผิดอะไรกับองค์ชะตาซึ่งชาวกรีกทั่วไปเชื่ออยู่แล้วว่ามีอำนาจควบคุมทุกอย่างรวมทั้งเทพเจ้าทั้ง

^๕ H. Reiche, *Empedocles' Mixture*, Amsterdam, 1960. "While Anaxagoras's Nous is wholly outside the corporeal plenum-mechanism, Empedocles's only and unutterable mind, being itself Sphairomorphic mixture, is only in part (i.e. qua Love) outside that mechanism. In addition it permeates in the form of the daimons within plants, beasts, and men, and so keeps the mechanism in motion from within."

^๖ ดู ศน. ๑๑๑ ข้างต้น.

หลายให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ หรือกล่าวได้ว่าชะตา คือ กฎเกณฑ์ซึ่งเฮเรอคลายเทิสเรียกว่าพระวชนั้นเอง แต่ยังไม่มีการอธิบายให้ชัดเจนนัก ว่า ชะตามีอำนาจได้อย่างไร เอ็มเพเดอคลิสเพียงแต่อธิบายว่าทำไมชะตาจึงมีอำนาจมากมายเช่นนั้น และเพื่อไม่ให้ศิษย์สับสนกับความคิดเก่า จึงหาชื่อใหม่ให้เรียกและอธิบายให้สอดคล้องกับระบบของตน เฮเรอคลายเทิสก็คงได้ทำแบบเดียวกันกับคำ Logos ของตน

ให้สังเกตด้วยว่า “Divine Aither” หรือ Aether หรือ Aer ก็คือธาตุลมนั่นเอง แต่เป็นธาตุลมที่มีพลังพระเป็นเจ้าเข้มข้นเป็นพิเศษ แต่ก็ยังเป็นส่วนหนึ่งของธาตุลมนั่นเอง ไม่ใช่อีกธาตุหนึ่งต่างหาก แต่เอเริสทาเทิลเอาไปปรับปรุงความคิดเป็นธาตุที่ ๕ เสียเลย

อย่างไรก็ตาม ปัญหาว่าพลังเกลียดมาจากไหน ทำไมพระเป็นเจ้าจึงเอาชนะไม่ได้เด็ดขาด บางขณะก็ดูจะก้าวกายเข้าไปในกิจการของพระเป็นเจ้ามากเกินไป ไม่มีหลักฐานเลยว่าเอมเพเดอคลิสคิดประเด็นนี้อย่างไร เรารู้ว่าต่อมาศาสนาจากเปอร์เซียที่เชื่อว่ามีพระเป็นเจ้าแห่งความดีและพระเป็นเจ้าแห่งความชั่วซึ่งกำลังต่อสู้กันอย่างเข้มข้น (คือศาสนาซาเรอธูสเทรอส ศาสนามานีเป็นต้น) ต่อมาได้มีอิทธิพลอย่างกว้างขวางในสมัยเฮเลนนิสติก* คือสมัยที่วัฒนธรรมกรีกมีอิทธิพลทั่วมหาอาณาจักรโรมัน

อีกปัญหาหนึ่งที่สำคัญรองลงมาก็คือ เทพผู้ไม่รู้ตาย ทำไมจึงจูดิมาเป็นมนุษย์ผู้รู้ตายได้ จะมีขัดแย้งกันในตัวหรือ ผู้วิจัยเชื่อว่าเป็นปัญหาจากการใช้ภาษามากกว่า เทพไม่รู้ตายเมื่อจูดิมาเกิดเป็นมนุษย์รู้ตายก็รู้ตายเฉพาะชีวิตมนุษย์ ส่วนชีวิตเทพคงต่อเนื่องเรื่อยไปจากชีวิตในสวรรค์ มาสู่ชีวิตในโลกซึ่งอาจจะต้องเวียนว่ายอยู่ในหลายชีวิต แต่ละชีวิตก็มี psyche (จิตชั่วชีวิต) ซึ่งรู้ตายสำหรับเป็นตัวกลางเชื่อมระหว่างจิต daimon (จิตต่อเนื่อง) กับร่างกายที่เป็นสสาร และที่สุดคืนสู่สภาวะเดิมในสวรรค์ ย่อมถือได้ว่าเป็นชีวิตต่อเนื่องของจิต (daimon) ดวงเดียวที่ไม่รู้ตาย ซึ่งอาจจะจูดิในชีวิตรู้ตายเป็นช่วง ๆ โดยจิตเองไม่ได้ตายจริง ๆ เลยสักครั้งเดียว ที่รู้ตายก็คือ จิตชั่วคราว (psyche)

เราพบคำ psyche ในเศษนิพนธ์ที่ ๑๓๘ เพียงที่เดียว แต่ตามบริบทของเศษนิพนธ์ก็ทำให้เชื่อได้ว่าเอมเพเดอคลิสให้ความหมายในทำนองที่ชี้แจงข้างต้น

ลักษณะประนีประนอมของเอมเพเดอคลิส

ดังที่นิทเซได้ให้ข้อสังเกตไว้ว่า เบื้องหลังวัฒนธรรมกรีกมี ๒ ชาติผสมผสานและขัดแย้งคู่กันมาโดยตลอด คือ ชาติอุกริมย์ (แนวโน้มคลาสสิก มีกฎเกณฑ์) กับชาติความกลัว (แนวโน้มโรแมนติก เทิดทูนอารมณ์ความรู้สึก) ชาติความกลัว

เป็นชาติดั้งเดิมมีมาก่อนจากวัฒนธรรมของชาวพื้นเมืองเดิมเจ้าของถิ่นมาแต่แรก เผ่าอารยันนำเอาธาตุอุกริมย์เบื้องต้นเข้ามาในรูปของตำนานปรัมปราเกี่ยวกับเทพและวีรกรรมของมนุษย์วิเศษ ซึ่งโฮเมอร์และฮิเสียด มีพรสวรรค์พอที่จะบันทึกไว้อย่างถาวร ชาติความกลัวขยายขยายอิทธิพลสู่ชาวบ้านกรีกทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นชาวพื้นเมืองเดิมหรือชาวอารยันที่ใหม่ ส่วนชาติอุกริมย์ระยะแรกได้รับความสนใจจากปัญญาชนจำนวนน้อย ที่เด่น ๆ ก็ได้ชื่อว่าเป็นนักปรัชญาตั้งแต่เธลิสเป็นต้นมา ทำให้ชาติอุกริมย์ได้มีการพัฒนาและมีอิทธิพลกว้างขวางขึ้นเรื่อย ๆ จนเกิดความเชื่อเรื่องระบบเครือข่ายในความเข้าใจเชิงวิชาการซึ่งจะต้องตรงกับระบบเครือข่ายกฎเกณฑ์ของเอกภพ ความเชื่อนี้เป็นรูปเป็นร่างชัดเจนกับสำนักไพเทเกอริส แต่ชาติความกลัวก็แทรกเข้ามาในความคิดของนักปรัชญาประปรายเช่นกัน กลายเป็นคู่แข่งและคู่รักคู่แค้นกันในวงวิชาการ โดยเริ่มจากเฮเรอคลายเทิสเจ้าของทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงสากล เอ็มเพเดอคลิสมีนิสัยชอบประนีประนอมจึงพยายามสร้างระบบความคิดเพื่อประนีประนอมความตายตัวกับการเปลี่ยนแปลง ประนีประนอมไปถึงชาติอุกริมย์กับชาติความกลัว คือในความตายตัวมีการเปลี่ยนแปลง และในการเปลี่ยนแปลงมีความตายตัวในการสร้างสรรค์ของชาติความกลัว

* ราชบัณฑิตยสถานบัญญัติศัพท์ Hellenistic period ว่า สมัยเฮเลนนิสติก

มีกฎเกณฑ์ของธาตุอภิมภิมอยู่ด้วย เราจะดูกันต่อไปว่าเอเนกเซเกอริส จะประนีประนอมอย่างไรให้แนบเนียน มากกว่าที่เอมเพเดอคลิสได้ทำไว้ และในความสงบสุขขงดงามของธาตุอภิมภิมก็มีธาตุความกลัวแฝงอยู่

เห็นควรปิดท้ายการศึกษาชีวิต และงานของปราชญ์เอมเพเดอคลิส ผู้รอบรู้และสามารถรอบด้าน ด้วย เสนอพิพนธ์ข้อหนึ่งของท่านที่แสดง ความมุ่งมั่นและความหวังของปัญญาชนคนหนึ่ง ซึ่งควรจะเป็นความ มุ่งมั่นและความหวังของปัญญาชน ทั่ว ๆ ไป แม้เราจะไม่เห็นด้วยในรายละเอียดทุกอย่างในความหวังของ เอมเพเดอคลิส แต่เจตนารมณ์แห่ง ความหวังของเอมเพเดอคลิสควรเป็น เจตนารมณ์ของปัญญาชนทั่ว ๆ ไป

ท่านจะเรียนรู้ด้วยทุกอย่างที่มีอยู่เพื่อใช้ป้องกันความเจ็บป่วย และชราภาพ ข้าพเจ้าทำทั้งหมดเพื่อ ท่าน ท่านจะสามารถควบคุมพลังลม ที่ไม่รู้จักอ่อนล้า พัดผ่านบนพื้นพิภพ ด้วยแรงกรรโชกทำลายท้องทุ่งที่ เพาะปลูกให้ย่อยยับ และถ้าเป็นไปได้ท่านจะนำลมโชกกลับมาเยือน ใหม่ ท่านจะแปลงฝนทมิฬให้เป็นฟ้า โปร่งตามฤดูกาลเพื่อความสุสบาย ของมนุษยชาติ ท่านจะเปลี่ยนความ แห้งแล้งกันดารน้ำให้มีน้ำไหลเป็น สายธารหล่อเลี้ยงต้นไม้ และที่สุด ท่านจะนำคนตายจากเงื้อมมือยมทูต

สู่กำลังวังชา^๗

ก็หวังว่าปณิธานของเอมเพ- เดอคลิสยังไม่ล้าสมัยจนเกินไป เพียง แต่ที่เราคงจะอยากเพิ่มอะไรลงไปอีก จะเพิ่มอะไรจึงจะเหมาะสมที่สุดคง จะตามมาตามลำดับเมื่อเราได้ศึกษา ปรัชญาอย่างซาบซึ้งต่อไป

สรุป

เอมเพเดอคลิสมีชีวิตหลังพระ พุทธเจ้าประมาณ ๑ ศตวรรษ รู้จัก แยกความรู้ของมนุษย์ออกเป็น ๒ ระดับเช่นเดียวกับพระพุทธรเจ้า คือ ระดับสมมุติสัญญกับระดับปรมาตถสัจ แม้ว่าจะเอมเพเดอคลิสเองจะไม่ได้ ให้ความรู้ะไรมากนักในทั้ง ๒ ระดับ แต่การรู้จักแยกเช่นนี้ก็นับว่าน่า สนใจยิ่งนัก นักวิจารณ์ทางตะวันตก ส่วนมากมิได้มองเอมเพเดอคลิสใน ท่านองนี้ จึงมักกล่าวหาว่าเอมเพ- เดอคลิสขัดแย้งตัวเอง แต่ความจริง แล้วการที่เอมเพเดอคลิสให้คำสอน ๒ ระดับเช่นนั้น ไม่จำเป็นต้องขัด แย้งตัวเองเลย นี่เป็นอนุทาทรรณข้อ หนึ่งชี้ให้เห็นว่าหากเราใช้พุทธ- ปรัชญาช่วยตีความปรัชญาตะวันตก ปัญหาลหลายเรื่องจะชัดเจนขึ้น และ ในทางกลับกัน คงไม่มีใครปฏิเสธว่า หากจะศึกษาปรัชญาตะวันตกให้ ลึกซึ้ง แล้วเอามามองพุทธศาสนา ในฐานะศาสนาหนึ่งของมนุษยชาติ ก็น่าจะได้มุมมองใหม่ ๆ อีกมากมาย

ส่วนจะรับอะไรมาปฏิบัติบ้างนั้น ก็ คงจะต้องยกให้อยู่ในวิจารณญาณ และศรัทธาของแต่ละคนที่ใฝ่ใจ ปฏิบัติธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ของเรา ขอจบการศึกษาครั้งนี้ว่าปรัชญา ของเอมเพเดอคลิสไว้เพียงแค่นี้

บรรณานุกรม

- กิริติ บุญเจือ. ปรัชญากรีกระยะก่อตัว. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.
- _____. ตรรกวิทยาทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ ๑๖. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๑.
- Aristotle. *Metaphysics*. In *Complete Works of Aristotle*. Translated by Sir David Ross and Others. Oxford : Clarendon Press, 1971.
- Bignone, E. *Empedocle*. Tirudo, 1916.
- Bunchua, Kirti. *Contextual Religion*. Bangkok : Assumption University Press, 1995.
- Diels and Kranz. *Fragmente der Vorsokratiker*. 5th ed. Berlin : Weidmann, 1934.
- Digenes, Laertius. *Lives of Philosophers*. 2 vols. แปลโดย Hick, R.D. และเรียบเรียงโดย Warmington, E.H. Cambridge, Mass : Harvard University Press, 1970.
- Graig, E. *Routledge Encyclopedia of Philosophy*. Cambridge University Press, 1967.
- Kingsley, P.A. *Ancient Philosophy, Mystery and Magic*. Oxford : Clarendon Press, 1995.
- Kranz, Wilhelm. *Empedocles und die Atomistik*. Hermes, 1912.

^๗ DK31 B 111. "You shall learn all the drugs that exist as a defence against illness and old age; for you alone will I accomplish all this. You shall check the force of the unwearying winds which rush upon the earth with their blasts and lay waste the cultivated fields. And again, if you wish, you shall conduct the breezes back again. You shall create a seasonable dryness after the dark rain for mankind, and again you shall create after summer drought the streams that nourish the trees. And you shall bring out of Hades a dead man restored to strength."

Abstract **Deliberation in Empedocles' Philosophy***Kirti Bunchua**Fellow of the Academy of Moral and Political Sciences, The Royal Institute, Thailand*

It is a logical sequence to expect that the doctrine of reincarnation should be followed by its solution, i.e. the doctrine about the status of deliverance and the means to reach such status. Empedocles is a philosopher of compromise: compromising the various schools of philosophy. He is also a founder of a new religion for the Greeks of his time. He fulfills well his duty in this respect by compromising his concept of the Supreme or God with his philosophy. It is, therefore, more than appropriate to conclude with the doctrine of the deliverance.

Key words : Greek Philosophy, Empedocles, deliberation, reincarnation, God, Divine Sphere, compromise

ศัพท์ต่างประเทศที่ใช้คำไทยแทนได้

คำทั่ว ๆ ไปที่คนไทยนิยมพูดทับศัพท์ สามารถที่จะกำหนดคำไทยใช้แทนได้ ดังนั้น คณะกรรมการประมวลศัพท์ต่างประเทศที่ใช้คำไทยแทนได้ แห่งราชบัณฑิตยสถาน จึงได้พิจารณารวบรวมคำต่างประเทศที่ใช้คำไทยแทนได้ พร้อมทั้งยกตัวอย่างประโยคที่มีการใช้คำต่างประเทศ และประโยคที่ใช้คำไทยแทนได้ โดยเขียนทับศัพท์คำดังกล่าวเป็นภาษาไทยตามเสียงที่คนไทยส่วนใหญ่ออกเสียงคำนั้น ๆ ซึ่งไม่ตรงตามหลักเกณฑ์การทับศัพท์ของราชบัณฑิตยสถาน เช่น เรื่องวรรณยุกต์ และการเทียบตัวอักษร แต่ยังคงรักษาเค้าเดิมของรูปคำในภาษาเดิมไว้ เช่น

campaign แคมเปญ**รณรงค์**

กระทรวงสาธารณสุข**แคมเปญ**ให้ประชาชนออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ

กระทรวงสาธารณสุข**รณรงค์**ให้ประชาชนออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ

fastfood ฟาสต์ฟู้ด**อาหารจานด่วน**

เขาชอบกิน**ฟาสต์ฟู้ด**เพราะเร็วทันใจ

เขาชอบกิน**อาหารจานด่วน**เพราะเร็วทันใจ

obsolete อ็อบโซลิต**พินสมัย/เลิกใช้**

ประเพณีคลุมถุงชน**อ็อบโซลิต**แล้ว

ประเพณีคลุมถุงชน**พินสมัย/เลิกใช้**แล้ว